

Reactie op het wetsvoorstel terugdringen verzuim

Door drs. M. Slagter, socioloog

Uitgangspunt

De meeste kinderen willen heel graag naar school. Maar onderwijs past niet altijd. Deze reactie is geschreven vanuit het perspectief van hoogbegaafde schooluitvallers.

Ononderbroken ontwikkeling niet per se op school

De maatregelen gaan voorbij aan de werkelijke oorzaak van het verzuim: een kind past niet altijd in het huidige onderwijssysteem en maatwerk is zeer moeilijk te realiseren. Het doel van een verzuimaanpak moet aansluiten bij de ononderbroken ontwikkeling van een jongere en niet als doel hebben zoveel mogelijk aanwezig te zijn op school.

Problematiek uitvallers onder hoogbegaafde leerlingen

Een aanzienlijk deel van de schooluitvallers (schatting 25-40 %) is hoogbegaafd. Het niet passen van onderwijs leidt onder deze groep regelmatig tot psychische klachten, bore-out, burn-out en schooluitval. Dit is een proces waar veel tijd overheen gaat en waar het noodzakelijk is op tijd te zien wat er speelt. Als dit niet gebeurt valt een kind na jaren worstelen (en steeds opnieuw doorduwen door school, hulpverlening en/of ouders – de laatsten worden hier al dan niet toe gedwongen-) op een gegeven moment uit omdat het eenvoudigweg niet meer kan. Voor een succesvolle aanpak zal rekening gehouden moeten worden met de oorzaken en behoeften achter het schooluitval en niet alleen gekeken moeten worden naar aanwezigheid op school, koste wat het kost.

Druk verhogen en stress toevoegen vanuit het systeem (onderwijs en hulpverlening) nadelig voor het kind

De maatregelen leggen extra druk op de gezinnen, voegen stress toe, hetgeen schadelijk is voor het kind. Gezinnen hebben het al moeilijk met het niet-naar school gaan van hun kind en het niet-passend zijn van het onderwijs. Dit gaat vaak gepaard met een enorme zoektocht, en veel onbegrip. Veel deskundigen hebben geen kennis van hoogbegaafdheid, leggen de oorzaak bij het kind (het krijgt een label en/of een misdiagnose) en/of bij de ouders en niet in het niet passen van het schoolsysteem. Bovendien worden kinderen die burn-out, bore-out of traumaklachten hebben gekregen door school, vaak koste wat het kost teruggedwongen (of terug "gepsychologiseerd") naar de plaats waar het mis ging, school. Een volwassene met een burn-out wordt door zijn of haar werkgever vaak beter behandeld.

Geen begrip voor hoogbegaafde kinderen

Het gevaar bij een groep hoogbegaafde kinderen is dat ze kunnen gaan onderpresteren omdat ze vanaf dag 1 op school denken dat zij "raar" zijn, omdat ze anders denken en /of meer kunnen dan wordt verwacht. Ze passen zich (vaak al binnen 6 weken) compleet aan of gaan externaliserend gedrag vertonen. Na verloop van tijd kunnen ze, als ze steeds niet worden gezien, psychische klachten krijgen, en dat leidt regelmatig tot misdiagnoses. Ze krijgen allereerst geen onderwijs dat bij hen past, vervolgens worden ze niet juist geclassificeerd en krijgen ze niet de hulp die bij hen past. Er moet in alle geledingen van onderwijs en zorg meer kennis zijn t.a.v. hoogbegaafde kinderen en een beter aanbod op scholen. Maar als een kind niet mee kan in het schoolse systeem moeten er mogelijkheden zijn om zich van thuis uit te kunnen ontwikkelen.

Ononderbroken ontwikkeling, als ontwikkeling op school stagneert of averechts werkt

Als ouder moet je sterk in je schoenen staan om te zorgen dat je kind een ononderbroken ontwikkeling volgt. Soms stopt de ontwikkeling op school, en ontstaat er zelfs psychische schade. Het moet dan mogelijk zijn het kind thuis houden en het de broodnodige rust te geven en tijd de opgedane traumatische ervaringen te verwerken (uiteraard met de juiste hulp). Na verloop van tijd gaat het zich vaak weer ontwikkelen en behoefte krijgen om te starten op een passende onderwijsplek. Telkens weer opnieuw terugwringen in niet-passend onderwijs is dan schadelijk voor het kind.

Een groot probleem: als ouders hun kind thuishouden zijn ze strafbaar volgens de wet. Ouders en kinderen voelen dat haarfijn aan en dat levert veel stress op binnen het gezin, hetgeen extra schadelijk is voor het kind.

Willekeur bij samenwerkingsverbanden

Ons samenwerkingsverband heeft de gelden voor hoogbegaafdheid verdeeld over de scholen en heeft geen geld voor maatwerk van individuele kinderen. Ons kind viel uit op zo'n school dat pretendeerde veel kennis te hebben over hoogbegaafdheid. Zowel bij het samenwerkingsverband PO als bij het samenwerkingsverband VO hebben wij (en andere ouders met mij hier uit de regio) ervaren dat er geen kennis is van hoogbegaafde kinderen en dat er heel snel gesuggereerd wordt dat zij maar naar speciaal onderwijs moeten gaan. De speciaal onderwijs scholen geven vervolgens (terecht) aan geen kennis te hebben van de problematiek die speelt bij deze kinderen.

Aanbevelingen ter voorkoming schooluitval

1. Goede kennis van hoogbegaafdheid en daarnaar handelen voorkomt schooluitval. Het grootste knelpunt is het ontbreken van kennis en expertise over hoogbegaafdheid. Zowel bij ouders, in onderwijsopleidingen en in de eerstelijns zorg is kennis en expertise over hoogbegaafdheid niet gewaarborgd. In alle geledingen van het onderwijs en in de eerste- en tweedelijns zorg moet de deskundigheid worden vergroot mb.t. hoogbegaafde kinderen, alsmede bij de samenwerkingsverbanden. Vooroordelen en aannames dienen te worden ontkracht. Ook moet er expertise worden overgedragen over bore-out, burn-out en trauma bij hoogbegaafde en andere kinderen die langdurig geen passend onderwijs hebben gekregen.
2. Goed onderwijs voor hoogbegaafde kinderen voorkomt schooluitval. Bijvoorbeeld: Top-down onderwijs, jaarklassensysteem veranderen en meer aansluiten bij kwaliteiten van kinderen. Focussen op talenten bij alle kinderen (in plaats van ze altijd het gevoel geven dat ze niet aan de cijfermatige gemiddelde prestatie-eisen voldoen).
3. Leerrecht i.p.v. leerplicht voorkomt stagnatie in ontwikkeling. Ontwikkeling van het kind moet voorop staan. Ontwikkeling op andere plekken dan school moet mogelijk zijn. Succesvolle initiatieven dienen de kans te krijgen en niet afgeserveerd te worden door de huidige wet- en regelgeving (gemaakt in een jaar dat er nog geen digitaal afstandsonderwijs mogelijk was!!!).
4. Digitaal afstandsonderwijs dient ruim te worden opgevat: niet alleen meekijken in de klas voor de kinderen voor wie dat werkt. Er zijn goede voorbeelden waarin een coachende benadering werkt voor (langdurig) thuiszitters. Deze kinderen hebben vaak veel meegemaakt en een heel laag zelfbeeld. Het is dan van het grootste belang aan te sluiten bij kwaliteiten, talenten te herontdekken

en daarmee het zelfvertrouwen te vergroten. Vertrouwen krijgen in de toekomst (onderwijs en /of werk), zonder druk te leggen.

5. Stress en druk op de gezinnen verminderen. Deze wet verhoogt juist de stress in de gezinnen die het al moeilijk hebben met schooluitval van hun kind. En verhoogt daarmee de stress op het kind, hetgeen averechts werkt.

6. Bij onderzoek naar thuiszitters ook de ervaringen van ouders en kinderen meenemen. Er ligt hier een schat aan ervaringen, vaak zeer deskundige mensen die in staat zijn hun eigen ervaringen te overstijgen. Daarnaast ervaringen/kennis meenemen van landelijke succesvolle initiatieven als bijvoorbeeld Agora Underground en Spirare, die veel met hoogbegaafde thuiszitters werken.

Deskundigheid hoogbegaafdheid in relatie tot schooluitval

Er is een schat aan ervaring m.b.t. hoogbegaafdheid bij deskundigen, bijvoorbeeld ECHA -specialisten HB-psychologen, een enkele psychiater en bureaus die met hoogbegaafde kinderen werken. Stichting Hoogbegaafd heeft een onderwijscommissie en organiseert webinars rond dit thema. En de reeds genoemde initiatieven Spirare en Agora Underground.

Het is van het grootste belang dat in de gehele maatschappij kennis m.b.t. hoogbegaafdheid wordt vergroot en dat vooroordelen worden weggenomen. Als deze kinderen direct worden gezien, door hun ouders, in de kinderopvang, door peuterspeelzalen, door scholen en in de (eerstelijns-)zorg, zullen zij zich ontwikkelen tot volwassenen die potentieel een grote bijdrage kunnen leveren aan onze maatschappij. Het is zorgwekkend en zeer onwenselijk dat Nederland een groot deel van dit potentieel aan talenten niet erkent en deze kinderen zwaar in de kou laten staan. Deze talenten zouden moeten worden gezien en gecoacht, analoog aan spottalenten die worden gezien en gecoacht.

Zorgen over thuiszitters en hun gezinnen: het ouderperspectief

Ik maak me ernstige zorgen over thuiszitters en hun gezinnen. Van nature een netwerker, leerde ik vele verhalen kennen van gezinnen die enorm onder druk staan. Als ouder van een thuiszitter moet je heel sterk in je schoenen staan en van alle markten thuis zijn om te zorgen dat je kind lekker in haar/z'n vel zit en zich goed ontwikkelt. En als aan deze voorwaarden is voldaan, regelen dat je kind passend onderwijs krijgt. Los van het feit dat je moet voorzien in een goed inkomen en een soepel draaiend huishouden, dien je kennis te hebben van de problematiek, je kind op de juiste manier te begeleiden en ondersteunen en op zoek te gaan naar passende hulpverlening en passend onderwijs. Daarbij moet je enorm veel gesprekken voeren met instanties en hun vertegenwoordigers. Regelmatig krijg je te maken met mensen in beslissende posities die te weinig kennis van zaken hebben. Er kan, ondanks goede bedoelingen, sprake zijn van onbegrip, invullingen, misdiagnoses, druk, drang en dwang en de suggestie dat het wel aan jou zal liggen. Ouders voelen zich vaak niet gezien, niet gehoord, niet serieus genomen. Ze worden als lastig en ondeskundig ervaren en behandeld, met name in het basisonderwijs. Er wordt vaak automatisch vanuit gegaan dat het ontbreken van opvoedkundige vaardigheden van ouders de veroorzaker is van het probleem en niet gedacht aan het ontbreken van passend onderwijs. Onder deze druk moet je overeind blijven in je opvoeding en je contact met je kinderen, wat eigenlijk jouw werkvloer is. Je moet stressbestendig en communicatief sterk zijn en zorgen dat je geen VT-melding krijgt, of erger. Regelmatig zie ik deze ouders, na een jarenlang energierovend en stressvol traject, terechtkomen in een burn-out. Soms

hebben ouders in dit traject enorme kosten of zijn ze genoodzaakt hun baan op te zeggen. Een aanzienlijk deel van de thuiszitters bestaat uit hoogbegaafde kinderen die niet zijn herkend en daardoor onderpresteren, gedemotiveerd zijn of ernstige klachten hebben ontwikkeld. Besteed op een positieve manier aandacht aan deze groep. Neem ouders serieus en ondersteun ze. Zij zijn ervaringsdeskundigen van hun kind. Zij worden extreem zwaar belast als hun kind met psychische klachten thuis komt te zitten. Probeer niet koste wat het kost (met dwang) deze kinderen (terug) te dwingen in het systeem waar ze niet (meer) in passen: het zal ze mogelijk nog meer beschadigen. Bied gespecialiseerde hulp en maatwerk in het onderwijs, evt. vanuit de thuissituatie.

Drs. M. Slagter,

Socioloog

Ervaringsdeskundige ouder van een in het schoolsysteem vastgelopen hoogbegaafd kind, inmiddels weer enorm in ontwikkeling. (met een enorm netwerk van ervaringsdeskundige ouders.)

Onderzoek bijvoorbeeld zie de staat van de Thuiszitters, drs K. Castenmiller (2021).

Veel kennis is aanwezig bij Stichting Hoogbegaafd! Afdeling onderwijs